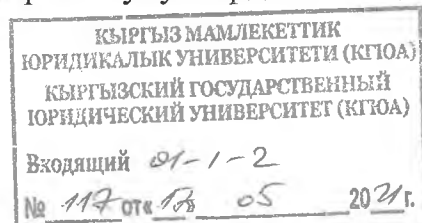


12.00.14 - административдик укук; финансылык укук; маалыматтык укук адистиги боюнча, юридика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган Иманкулов Эрболот Амантаевичтин: "Кыргыз Республикасында административдик иштер боюнча сот актыларын кайра кароо" деген темадагы диссертациясына диссертациялык иштин расмий оппонентинен ПИК ИР

1. Диссертациялык изилдөө темасынын актуалдуулугу жана анын жалпы илимий жана мамлекеттик программалар менен байланышы.

Кыргыз Республикасында соттук реформа жүзөгө ашырыла баштагандан бери, чыныгы эффективдүү жарандык жана административдик сот өндүрүшүн түзүүгө жана негиздөөгө көп күч жумшалды. Мындай формадагы ар кандай сот өндүрүшүн сот адилеттигин жүргүзүү алкагында үчүн сот органдары гана түзүлгөн эмес, ошондой эле процесстин мазмунун жана формасын бир топ реформалаган. Башка заманбап процесстик тутумдар сыяктуу эле, административдик сот өндүрүшү сот адилеттигин жүзөгө ашырууда сот каталарын оңдоонун ар кандай ыкмаларын караштырат. Ушул ыкмалардын бири болуп, учурдагы административдик процесстик мыйзамдарга ылайык, сот актыларын кайра карап чыгуу болуп саналат, анын маңызы жогору турган соттор тарабынан төмөнкү баскычтагы соттор тарабынан кабыл алынган сот актыларынын мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн текшерүү болуп саналат.

Процесстик илимде жалпысынан кабыл алынган даттануу укугу – бул соттук коргонуу укугунун түзүүчү элементтеринин бири, анын ишенимдүү кепилдиги жана аны жүзөгө ашыруунун шарты болуп эсептелинет. Сот актыларын кайра кароо боюнча өндүрүштү козгоо ишке катышкан тараптын укугу жетиштүү деңгээлде калыбына келтирилген эмес же мурунку сот инстанцияларында ишти маңызы боюнча кароодо укуктары бузулган деп эсептеген тараптын демилеси менен башталат. Жогору турган соттор тарабынан сот актыларынын мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн текшерүү, ишке катышкан жактар үчүн алардын бузулган же талашып жаткан укугун коргоо үчүн зарыл болгон учурларда болот. Ишке катышкан жактардын демилгеси боюнча келип чыккан процесстик укуктук мамилелерде тиешелүү сот процесстик мыйзамдарда берилген ыйгарым укуктарды колдонуп, даттанылып жаткан сот актысынын мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн текшерүү жол-жобосун жүзөгө ашырууга милдеттүү тарап болуп саналат. Соттордун актыларын кайра кароо боюнча иштин мазмуну жана натыйжасы тиешелүү баскычтагы сотко берилген ыйгарым укуктардын маңызына байланыштуу.



Диссертациялык изилдөөнүн актуалдуулугу административдик процесстик мыйзамдарды өркүндөтүү, Кыргыз Республикасында административдик иштер боюнча соттук актыларды кайра кароону жүзөгө ашыруунун оптималдуу жана натыйжалуу жолдорун издөө зарылдыгын тастыктайт. Учурдагы мыйзамдарда жана укук колдонуу практикасында каралып жаткан көйгөйдү натыйжалуу ишке ашыруунун маанилүү шарттарынын бири болуп, административдик процесстик укуктук мамилелерди аныктоочу Мыйзам катары Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин ченемдерин жакшыртуу, ошондой эле жогоруда айтылган милдеттерди жүзөгө ашыруунун жана камсыз кылуунун механизмдери саналат. Изилдөөнүн темасын ачуу үчүн илимий даражага талапкер Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын жана эл аралык мыйзамдарды, сот практикасынан алынган материалдарды талдоого алган.

Мунун бардыгы изилденип жаткан теманы тандоонун актуалдуулугун аныктады.

Жогоруда айтылгандардын негизинде, жүргүзгөн илимий изилдөөлөр абдан актуалдуу жана өз убагында жүргүзүлүп жатат деген тыянак чыгарууга болот.

2. "Илимий даражаларды берүү тартиби жөнүндө" жобого жана "Илимий даражаны изденип алууга сунушталган диссертацияларга баа берүүнүн критерийлери жана талаптарынын" II бөлүмүнө ылайык диссертацияларга коюлган талаптардын алкагындагы илимий жыйынтыктар.

Көрсөтүлгөн натыйжалар адистиктин паспортуна жана "Илимий даражаларды берүү тартиби жөнүндө жобонун" талаптарына туура келет. Иште алардын жыйындысы юридикалык илимдин өнүгүшү үчүн белгилүү бир мааниге ээ болгон төмөнкүдөй жаңы, илимий негизделген жана ишенимдүү натыйжалар алынды:

1-натыйжа. Автор биринчи инстанциядагы судья өзүнүн чыгарган соттук актысын коргоп калуу максатында, Жогорку сотко "Соттук сунуштама" келтирүү институтун киргизүү сунушталууда. Жогорку сот апелляциялык тартипте сот актысын кайра кароонун алкагында чечимдерди кабыл алууда апелляциялык инстанциянын соттору кетирген кыйгап өткүс кемчиликтерди компенсациялоо милдети тагылган.

2-натыйжа. Автор Кыргыз Республикасынын процесстик мыйзамдарында "кассациялык өндүрүш" деген түшүнүк жок болгондугуна байланыштуу кассациялык өндүрүштүн аныктамасын Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексине киргизүүнү автор негиздейт.

3-натыйжа. Диссертант тарабынан административдик соттун административдик доону өндүрүшкө кабыл алуу баскычында ишти

баскычтар боюнча мындан ары жылдыруу максатында аныктама түрүндөгү ар кандай процесстик актылар чыгарылышы мүмкүн экендигин негиздеген. Ушуга байланыштуу, иш боюнча өндүрүштүн ар бир баскычына карата сот органдары тарабынан кабыл алынган, аларга даттануу берилиши, сунуш келтирилиши мүмкүн болгон сот актыларынын тизмегин аныктоо зарылдыгын жүйөлөгөн.

4-натыйжа. Изилдөөнүн автору тарабынан Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодекси процесстик бузууларга байланыштуу сот актысын жокко чыгаруунун кынтыксыз негиздерине: судьянын кеңешүүчү бөлмөсүнүн купуялуулугун бузуу жана ишке катышууга тартылбаган жактардын укуктары жана милдеттери жөнүндө маселени чечип салган учурларды кошпогондугуна байланыштуу, чечимдердин жокко чыгаруунун негиздерин ушул тизмек менен кеңейтүүнү негиздеген.

5-натыйжа. Автордун пикири боюнча, сот практикасынын талдоосунан сотко катышпаган жана чыгарылган сот актысы боюнча ишке катышкан башка жактардын ишти жогору турган соттун кайра кароосуна берген даттануусу боюнча апелляциялык жана кассациялык тартиптерде кайра каралгандан кийин билген административдик сот өндүрүшүнү тарабынын конституциялык укугу чектелип калгандыгы байкалап, административдик сот өндүрүшү тарабынын даттануу берүү укугун кароо зарылчылыгы негизделген.

6-натыйжа. Автор талдоонун негизинде мыйзамдуу күчүнө кирген чечимди кайра кароо үчүн негиз, кайра каралып жаткан сот чечимин чыгарууга себеп болгон соттун же административдик органдын актысынын мыйзамдуу күчүн жоготуусу катары, кайтадан ачылган жагдай, ошол эле учурда жаңы жагдай катары санала тургандыгын белгилеп, мыйзамдуу күчүнө кирген, кайра каралып жаткан сот чечими чыгарылгандан кийин жаралган фактор деп негиздеген.

3. Диссертацияда баяндалган изденүүчүнүн жыйынтыктарындагы жана корутундуларындагы ар бир натыйжанын (илимий позициянын), негиздүүлүгү жана ишенимдүүлүгү.

Алынган натыйжалар тезистин бөлүмдөрүнүн мазмунун чагылдырат жана жетиштүү деңгээлде ишенимдүүлүк жана негиздүүлүк менен мүнөздөлөт. Изилдөөчүнүн тыянактары теориялык жана практикалык жактан негиздүү.

1-натыйжа. Бир катар теориялык жана практикалык булактарды илимий талдоонун негизинде түзүлгөн жана ар тараптуу изилдөө Кыргызстандын эгемендүүлүккө ээ болгон кийинки соттук өндүрүштөрдүн пайда болуу тарыхын изилдөө жана талдоонун негизинде тыянак чыгарууга мүмкүндүк бергендиги менен негиздүү жана ишенимдүү болуп саналат.

2-натыйжа. Изилдөөдө Кыргыз Республикасынын Конституциясында белгиленген соттук өндүрүштөрдү укуктук жөнгө салуучу процесстик мыйзамдарды талдап, алардын тыянагы негиз катары алынат. Ишенимдүүлүк теориялык материалдарды жана учурдагы ченемдик укуктук актыларды талдоо менен аныкталган.

3-натыйжа. Ар бир сотко катышкан жактын соттук актыларды кайра каратууга болгон укуктарын коргоонун шарты катары таануунун максатка ылайыктуулугу жөнүндө далилденген илимий изилдөөлөрдүн жана мыйзамдардын талдоосуна негизделген.

4-натыйжа. Кыргыз Республикасында жарандык жана административдик сот өндүрүшүн жөнгө салуучу мыйзамдарды изилдөө жана талдоо менен административдик иштер боюнча соттук актыларды кайра кароо процессин жаңыланып жатат деген позицияга келет. Ошондой эле учурдагы тажрыйбаны жана өткөөл мезгилдин өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен, сот өндүрүштөрүнүн калыптанышынын тарыхый аспектин изилдөөдө мындай жаңычылыктардын зарылчылыгынын натыйжаларын аныктады.

5-натыйжа. Ар бир административдик ишке катышкан тараптын соттук коргонууга болгон укугун камсыз кылуу максатында, Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексине өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүүнү сунуштап, ал административдик сот өндүрүшүнүн сотко катышпаган жана ишке катышкан башка жактардын даттануусу боюнча апелляциялык тартипте кайра каралгандан кийин чыгарылган сот актысы жөнүндө билген тараптын укугун караштыруу зарыл экендиги менен негизделет.

Ишенимдүүлүк теориялык изилдөөлөрдүн, ченемдик укуктук актылардын жана укук колдонуу практикасынын талдоосуна негизделген.

6-натыйжа. Автор ченемдик укуктук актыларды жана илимий эмгектерди изилдеп чыгып, мыйзамдуу күчүнө кирген чечимди кайра кароо үчүн негизди кайра каралып жаткан сот чечимин чыгарууга себеп болгон соттун же административдик органдын актысынын мыйзамдуу күчүн жоготуусу катары негизди алып салуу негизделген. Ал бир эле учурда кайтадан ачылган жагдай, ошол эле учурда жаңы жагдай катары саналганы негизделген. Бул ченемдик укуктук актыларга жана укук колдонуу практикасына талдоо жүргүзүлгөндүгү менен ишенимдүү.

4. Изденүүчүнүн диссертацияда баяндалган ар бир илимий натыйжаларынын (позициянын), корутундуларынын жана жыйынтыктарынын жаңылык даражасы.

1-натыйжа. Бул бир катар теориялык жана практикалык булактардын илимий талдоосуна негизделгендиктен, жарым-жартылай жаңы жана соттук актыларынын тарыхый аспектилерин ар тараптуу изилдөөгө багытталган.

2-натыйжа. Бул жаңы, анткени Кыргыз Республикасынын сот өндүрүшүн жөнгө салуучу мыйзамдарды ар тараптуу талдоонун негизинде, ошондой окумуштуулардын пикирлерин эске алуу менен негизделген.

3-натыйжа. Бул жарым-жартылай жаңы, анткени административдик-процесстик ченемдердин маңызын талдап чыккандан кийин автор иш боюнча маңызы менен чыгарылбаган соттук актыларды даттанууга бөгөт коюу ар бир ишке катышкан жактын конституциялык укугунун чектөөсү менен жүйөлөштүргөн.

4-натыйжа. Соттук актыларды жокко чыгаруунун негиздерин кеңейтүү башка процесстик өндүрүштү жөнгө салуучу мыйзамда камтыгандыгына байланыштуу ченем болгондуктан, жарым-жартылай жаңы.

5-натыйжа. Жарым-жартылай жаңы, анткени Кыргыз Республикасында жазык-процесстик мыйзамдарында мурда сотко катышып келген же катышпаган жана кабыл алынган сот актысы тууралуу ишке катышкан башка жактардын даттануусу менен каралган учурда кайталап даттануу берүү укугу караштырылыган.

6-натыйжа. Жаңы, автор жүргүзүлгөн анализдин негизинде, мурда колдонулган административдик сот өндүрүшүн жөнгө салган Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодекинде кайтадан ачылган жагдайлар жана жаңы жагдайлар болуп бөлүнбөгөндүгүнө байланыштуу негизделет.

5. Алынган натыйжалардын ички бирдиктүүлүгүнө баа берүү.

Э.А.Иманкуловдун "Кыргыз Республикасында административдик иштер боюнча сот актыларын кайра кароо" деген аталыштагы кандидаттык диссертациясы административдик процесстик укугунун көйгөйлөрүн изилдөө жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын жакшыртуу боюнча сунуштарды иштеп чыгуу жана мыйзамда көрсөтүлгөн талаптарга ылайык аны колдонуу практикасын камтыйт.

Натыйжалар административдик иштер боюнча соттук актыларды кайра кароо боюнча маанилүү маселелер: жалпы теориялык аспектилери, Кыргыз Республикасынын эгемендүүлүк мезгилинен бери соттук актыларды кайра кароо институтунун калыптуу тарыхы, административдик иштерди кайра кароочу соттор, административдик иштер боюнча сот актыларына даттануу (сунуш келтирүү) укуктук институту, административдик иштер боюнча сот актыларына даттанууну (сунуш келтирүүнү) демилгелеген катышуучулар, мыйзамдуу күчүнө кире элек административдик иштер боюнча сот

актыларына даттанууну (сунуш келтирүүнү) демилгелеген катышуучулар, мыйзамдуу күчүнө кире элек административдик иштер боюнча сот актыларына даттануунун процесстик механизмдерин өркүндөтүү жана башкалар боюнча жүргүзүлгөн изилдөөлөр менен тастыкталды.

Натыйжалар өз ара байланышта, практикалык сунуштар сыноодон өткөн теориялык принциптерге негизделген. Кыргызстанда биринчи жолу Кыргыз Республикасында административдик иштер боюнча соттук актыларды кайра кароо боюнча маселелери жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын жакшыртуу боюнча сунуштарды иштеп чыгуу жана аны мыйзамдын талаптарына ылайык колдонуу практикасы боюнча изилдөө жүргүзүлдү.

Диссертацияда бир катар жаңы илимий жыйынтыктар жана жоболор камтылган, алардын ички биримдиги бар, бул автордун юридикалык илимге кошкон жеке салымын көрсөтөт. Кыргызстанда административдик иштер боюнча соттук актыларды кайра кароо жаатындагы көйгөйлөрдү чечүүнүн жаңы жолдору жетиштүү негизделген жана белгилүү чечимдерге салыштырмалуу сынчыл бааланган.

Сунушталган илимий ишти толугу менен аяктаган, практикалык жактан мааниге ээ, юридикалык илимдин андан ары өнүгүшүнө салым кошкон иш катары мүнөздөөгө болот.

Жалпысынан кандидаттык диссертацияларга коюлган талаптарга жооп берет.

6. Диссертацияда келтирилген натыйжаларды алууга автордун жеке конкреттүү катышуусу.

Жүргүзүлгөн изилдөөлөрдүн жүрүшүндө алынган натыйжалар олуттуу болуп көрүнөт жана изилдөө 12.00.14 - административдик укук; финансылык укук; маалыматтык укук адистиги боюнча юридикалык илимдин өнүгүшүнө чоң салым кошот. Диссертациялык изилдөөнүн негизги натыйжаларын илимий укуктук адабияттарды жана практикалык материалдарды изилдөөнүн жана талдоонун негизинде Э.А.Иманкулов жеке өзү алган. Кыргыз Республикасында мыйзамдарды мындан ары жакшыртуу боюнча бир катар олуттуу сунуштар киргизилген.

7. Алынган натыйжалардын тийиштүү актуалдуу маселелерди, теориялык жана колдонмо милдеттерди чечүүгө багытталышы.

Аткарылган диссертациялык иш толугу менен 12.00.14 - административдик укук; финансылык укук; маалыматтык укук адистигине туура келет.

Диссертациялык изилдөөнүн бардык жыйынтыктары диссертант үчүн коюлган теориялык жана колдонмо милдеттерди чечүүгө жана максатка жетүүгө багытталган, жалпысынан сот бийлигинин институттарынын актуалдуу маселелери, административдик укук, административдик процедура

8. Жарыяланган негизги жоболордун, жыйынтыктардын, корутундулардын, диссертациянын корутундуларынын жетиштүү толуктугун ырастоо.

Диссертациялык иште баяндалган негизги теориялык тыянактар, жоболор жана натыйжалар ар кандай илимий-практикалык конференцияларда, тегерек столдордо жана семинарларда баяндалып, изденүүчүнүн жарыяланган 10 макаласында чагылдырылды.

9. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна шайкештиги.

Э.А.Иманкуловдун авторефераты диссертациянын мазмунуна толугу менен дал келет, негизги жоболор, корутундулар жана натыйжалар камтылган. Кыргыз Республикасынын Жогорку Аттестациялык Комиссиясынын талаптарына ылайык реферат кыргыз, орус жана англис тилдериндеги аннотацияларды камтыйт.

10. Диссертациянын мазмунундагы жана шөкөттөлүшүндөгү кемчиликтер.

Бул диссертациялык ишке жалпысынан оң баа берүү менен бирге, айрым кемчиликтерди жана талаштуу жагдайларды да белгилеп кетүү керек.

1. Биздин көз карашыбыз боюнча, диссертациялык иште Кыргыз Республикасында соттук актыларды кайра кароо иш жүзүнө ашыруунун конкреттүү жана эффективдүү жолдорун изилдөөгө жана талдоого жетиштүү көңүл бурулган эмес.

2. Соттук актыларды кайра кароо жаатындагы эл аралык укуктук документтерди изилдөөдө кененирээк мүнөздөмө берүү, алардын маңызын жана маанилүүлүгүн талдоо зарыл эле.

3. Соттук актыларды кайра кароону жүзөгө ашырууда иш боюнча жардам берип салым кошкон жактардын орду жана ролу жөнүндө тереңирээк илимий баа берилсе болмок.

Бул кемчиликтер жана эскертүүлөр полемикалык мүнөзгө ээ экендигин жана жалпы диссертациялык изилдөөнүн баалуулугу менен маанисин төмөндөтпөй тургандыгын белгилей кетүү керек.

11. Диссертациянын Кыргыз Республикасынын Жогорку Аттестациялык Комиссиясынын "Илимий даражаларды берүү тартиби жөнүндө жобосунун" талаптарына шайкештиги.

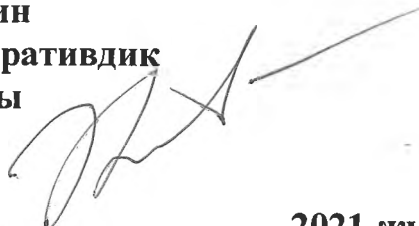
Иманкулов Эрболот Амантаевичтин "Кыргыз Республикасында административдик иштер боюнча сот актыларын кайра кароо" деген

темадагы жазган диссертациялык иши Кыргыз Республикасынын Жогорку Аттестациялык Комиссиясынын 2012-жылдын 22-августундагы №578 "Илимий даражаларды берүүнүн тартиби жөнүндө" жобосунун II бөлүмүнүн 9-пунктунун талаптарына толук жооп берет.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде, Иманкулов Эрболот Амантаевич 12.00.14 - административдик укук; финансылык укук; маалыматтык укук адистиги боюнча юридикалык илимдердин кандидаты илимий даражасын ыйгарууга татыктуу деген тыянак чыгарууга болот.

Расмий оппонент:

Жусуп Баласагын атындагы
Кыргыз улуттук университетинин
конституциялык жана административдик
укуктар кафедрасынын башчысы
ю.и.д., профессор



Э.Э.Молдоев

2021-жылдын 14-майы

Ж. Ж. Магеровдин колунан берилген
Визуи балгасын *Иманкулов Эрболот Амантаевич*

